

رمضان در کلام معصومین (ع).....

باقر دریاب
پژوهشگر

این نوشتار سه بخش دارد:

در بخش اول، فضیلت ماه مبارک رمضان در کلام معصومین (ع) بیان می‌گردد، بخش دوم شامل آداب، و وظائف مسلمانان در ماه مبارک رمضان می‌گردد که نخست به آداب و وظایف عمومی و سپس احادیثی که به آداب و وظایف شب قدر است می‌پردازیم و در بخش سوم، سیره شخصی برخی از معصومین در ماه مبارک رمضان بیان می‌گردد.

ابتدا به عنوان مقدمه، پیرامون واژه «رمضان» چند حدیث بیان می‌کنیم.

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّمَا سُمِّيَ رَمَضَانَ لِأَنَّهُ يُرْمَضُ الذُّنُوبَ.^۱

[ماه] رمضان به این اسم نام گرفت، چون گناهان را می‌سوزاند.

۲- عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنِ الْبَاقِرِ (ع) قَالَ: لَا تَقُولُوا هَذَا رَمَضَانَ؛ وَلَا ذَهَبَ رَمَضَانَ؛ وَلَا جَاءَ رَمَضَانَ. إِنَّا رَمَضَانَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ لَا يَجِيئُ وَلَا يَذْهَبُ وَإِنَّمَا يَجِيئُ وَيَذْهَبُ الزَّائِلُ وَلَكِنْ قُولُوا شَهْرُ رَمَضَانَ. فَالشَّهْرُ الْمُضَافُ إِلَى الْإِسْمِ وَالْإِسْمُ اسْمُ اللَّهِ وَهُوَ الشَّهْرُ الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ؛ جَعَلَهُ اللَّهُ تَعَالَى مَثَلًا وَعَيْدًا.^۲

نگویید این است رمضان و رمضان رفت یا رمضان آمد؛ زیرا رمضان نامی از اسماء الله است که نمی‌رود و نمی‌آید. شیء زایل است که می‌رود و می‌آید.

بلکه بگویید ماه رمضان، پس ماه را اضافه کنید در تلفظ به اسم؛ که اسم، اسم الله می‌باشد. و ماه رمضان ماهی است که قرآن در آن نازل شده و خداوند آن را مثل و عید قرار داده است.

بخش اول: فضیلت ماه مبارک رمضان

الف - لحظه های ارزشمند و با فضیلت

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي خُطْبَتِهِ أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِالْبَرَكَاتِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَ أَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَ لَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِي وَ سَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ. هُوَ شَهْرٌ دُعِيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاقَةِ اللَّهِ وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ...^۳

ای مردم، به درستی ماه خدا با برکت و رحمت و آموزش به سوی شما روی آورده است؛ ماهی که پیش خدا بهترین ماههاست و روزهایش بهترین روزها و شبهایش بهترین شبها و ساعاتش بهترین ساعات. ماهی است که در آن ماه به میهمانی خدا فراخوانده شدید و از اهل کرامت الهی قرار گرفتید.

۲ - وَ عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: ... وَازْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالذُّعَاءِ فِي أَوْقَاتِ صَلَاتِكُمْ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ، فَيَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِيهَا بِالرَّحْمَةِ إِلَى عِبَادِهِ، وَ يُجِيبُهُمْ إِذَا سَأَلُوهُ وَ نَاجَوْهُ وَ يُلَبِّسُهُمْ إِذَا نَادَوْهُ وَ يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِذَا دَعَوْهُ...^۴

(در ماه رمضان) دستهایتان را در هنگام نمازتان - که بهترین ساعتهاست - به سوی خدا بالا ببرید؛ و در آن هنگام خداوند نظر رحمت می‌کند به بندگان خود و اجابت می‌کند آنان را اگر سؤال کنند و با وی مناجات نمایند و آنان را جواب می‌دهد هرگاه او را بخوانند و دعایشان را مستجاب می‌گرداند اگر دعا کنند.

۳ - قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ مَحْسَبًا لَمْ يُعْطَهَا أُمَّةٌ نَبِيٌّ قَبْلِي. إِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْهُ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمْ. فَإِذَا نَظَرَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى شَيْءٍ لَمْ يُعْذِبْهُ بَعْدَهَا. وَ خَلُوفُ أَفْوَاهِهِمْ حِينَ يَمْسُونَ أَطْيَبَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، تَسْتَعْفِرُ لَهُمُ الْمَلَائِكَةُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مِنْهُ، وَ يَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ جَنَّتَهُ فَيَقُولُ تَزَيَّنِّي لِعِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ يَوْشَكَ أَنْ يَسْتَرْجِعُوا مِنْ نَصَبِ الدُّنْيَا وَ أَذَاهَا إِلَى جَنَّتِي وَ كَرَامَتِي، فَإِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ مِنْهُ عَفَرَ اللَّهُ لَهُمْ عَزَّوَجَلَّ جَمِيعًا.^۵

به امت من در ماه مبارک رمضان پنج چیز داده شده است که به هیچ امتی قبل از امت من داده نشده است: (۱) نخستین روز از ماه رمضان خداوند نظر می‌کند به آنان، و به هر چه خداوند نظر کند دیگر آن را عذاب نمی‌کند. (۲) بوی دهان آنان هنگامی که روز را به شب می‌رسانند، نزد خداوند از مشک خوش‌بوتر است. (۳) فرشتگان برای آنان هر شب و روز طلب مغفرت می‌کنند.

(۴) خداوند دستور می دهد به بهشت و می فرماید: خود را زینت ده برای بندگان مؤمن من؛ زود باشد از سختی و آزارهای دنیا، راحت شده و در بهشت من و کرامت من جای گیرند.
 (۵) و چون آخرین شب ماه رمضان شود، خداوند همگان را مورد عفو و بخشش قرار می دهد.

ب - فضیلت روزه ماه مبارک رمضان

۱ - عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَصُومُ شَهْرَ رَمَضَانَ اجْتِسَابًا إِلَّا أَوْجَبَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ سَبْعَ خِصَالٍ.
 أَوَّلُهَا يَذُوبُ الْحَزَامُ فِي جَسَدِهِ وَالثَّانِيَةُ يَقْرُبُ مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ وَالثَّلَاثَةُ قَدْ كَفَّرَ خَطِيئَةَ آدَمَ أَبِيهِ وَالرَّابِعَةُ يَهْوَنَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَالخَامِسَةُ أَمَانٌ مِنَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ. وَالسَّادِسَةُ يُعْطِيهِ اللَّهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَالسَّابِعَةُ يُطْعِمُهُ اللَّهُ مِنْ طَيِّبَاتِ الْجَنَّةِ.^۶

هر که بری خدا، روزه بگیرد، خداوند به طور حتم هفت چیز را به وی می دهد:

۱. حرام در بدن او ذوب می شود؛ ۲. تقرب به رحمت الهی پیدا می کند؛ ۳. کفار گناهان پدرش -حضرت آدم می باشد؛ ۴. سكرات مرگ بر او آسان می گردد؛ ۵. در روز قیامت، از گرسنگی و تشنگی در امان است؛ ۶. خداوند به وی برائتی از آتش می دهد؛ ۷. از غذاهای لذیذ و گوارای بهشت به او روزی می دهد.

۲ - قَالَ الصَّادِقُ... عَنِ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَحَفِظَ فَرْجَهُ وَلسَانَهُ وَكَفَّ أَذَاهُ عَنِ النَّاسِ عَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَ مَا تَأَخَّرَ وَاعْتَمَّتْهُ مِنَ النَّارِ وَأَحْلَهُ دَارَ الْقَرَارِ وَقَبِلَ شَفَاعَتَهُ بَعْدَ رَمَلٍ عَالِجٍ مِنْ مُذْنِبِي أَهْلِ التَّوْحِيدِ.^۷

هر کس ماه رمضان را روزه بدارد، (مشروط بر اینکه) دامن خود را آلوده نگرداند و زبان خود را حفظ کند و آزارش به کسی نرسد، خداوند گناهان گذشته و آینده او را می بخشد؛ او را از جهنم آزاد نموده در دارالقرار (بهشت جاودان) جای می دهد و شفاعت او را در گناهکاران اهل توحید، هر چند به تعداد شمارش شن های بیابان عالج باشد می پذیرد.

۳ - عَنِ قَيْسِ الْجُهَنِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ: مَا مِنْ يَوْمٍ يَصُومُ الْعَبْدُ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عِمَامَةٍ مِنْ نُورٍ، فِي تِلْكَ الْعِمَامَةِ قَصْرٌ مِنْ دُرٍّ لَهُ سَبْعُونَ بَابًا كُلُّ بَابٍ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَةٍ.^۸

بنده، روزی از ماه رمضان را روزه نمی دارد مگر آن که روز قیامت در (هاله) ابری از نور می آید که در آن کاخی است از دُر و برای آن کاخ هفتاد در و هر دری از یاقوت قرمز است.

بخش دوم: آداب و وظائف

۱- وظائف و آداب عمومی

۱-۱. مراقبت اعضا و جوارح.

۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... فَإِذَا صُمْتُمْ فَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ عَنِ الْكِذْبِ وَغَضُوا أَبْصَارَكُمْ وَ لَا تَنَازَعُوا وَ لَا تُحَاسِدُوا وَ لَا تُغْتَابُوا وَ لَا تُمَارُوا وَ لَا تَكْذِبُوا وَ لَا تُبَايِعُوا وَ لَا تُخَالِفُوا وَ لَا تُغَاضِبُوا وَ لَا تُسَابُوا وَ لَا تُشَابُّوا وَ لَا تُفَاتِرُوا وَ لَا تُجَادِلُوا وَ لَا تَتَأَدُّوا وَ لَا تَظْلِمُوا وَ لَا تَسَافَهُوا وَ لَا تَضَاجِرُوا وَ لَا تَغْفُلُوا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَاةِ وَ أَلَزَمُوا الصَّمْتَ وَ السُّكُوتَ وَ الْحِلْمَ وَ الصَّبْرَ وَ الصَّدْقَ وَ مُجَانِبَةَ أَهْلِ الشَّرِّ وَ اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ وَ الْكِذْبِ وَ الْقَرْيِ وَ الْخُصُومَةَ وَ ظَنِّ السَّوِّءِ وَ الْغَيْبَةَ وَ التَّهْمَةَ^۹ ...

هرگاه روزه گرفتید، زبانتان را از دروغ و چشمان را از حرام باز دارید با هم نزاع نکنید، حسد نوزید، غیبت نکنید، بگو مگو و جدل نکنید، دروغ نگویید؛ (با همسر تان) مباشرت نکنید. از مخالفت، خشمگین نمودن همدیگر و ناسزاگویی، شماتت، کسالت، آزار و ظلم به یکدیگر و از سفاهت و بی حالی بپرهیزید. هرگز از یاد خدا و نماز غافل نگردید و بر شما باد که سکوت، حلم و صبر و راستگویی را نصب العین خود قرار دهید و از مجالست با اهل شر و گفتار زور و دروغ و بهتان و خصومت و سوء ظن و غیبت اجتناب نمایید.

۲-۱. ذکر الهی:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (فِي حَدِيثٍ): رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ... إِسْتَكْبَرُوا فِيهِ مِنَ التَّهْلِيلِ وَ التَّكْبِيرِ وَ التَّخْمِيدِ وَ التَّسْبِيحِ. (پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

رمضان ماه خداست پس در آن بسیار «لا اله الا الله» و «الله اكبر» و «الحمد لله» و «سبحان الله» بگویید.

۳-۱. دعا و استغفار:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِكَثْرَةِ الْإِسْتِغْفَارِ وَالدُّعَاءِ فَأَمَّا الدُّعَاءُ فَيَدْفَعُ الْبَلَاءَ عَنْكُمْ وَ أَمَّا الْإِسْتِغْفَارُ فَيُنْحِي بِهٖ دُورُكُمْ^{۱۱}.

بر شما باد در ماه رمضان به دعا و استغفار، و بدانید که دعای شما دافع بلا از شماست و استغفار شما از بین برنده گناهان است.

عَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: ... وَ أَكْثُرْ مِنَ الدُّعَاءِ وَ الْإِسْتِغْفَارِ^{۱۲}.

در ماه رمضان دعا و استغفار زیاد کن.

۴-۱. افطاری دادن به دیگران:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): رَمَضَانُ شَهْرُ اللَّهِ... وَأَطْعَمُوا الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَإِنَّهُ مَنْ فَطَرَ صَائِغًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا.^{۱۳}

ماه رمضان ماه خداست... پس اطعام نمایید فقرا و مساکین را؛ زیرا هر کس روزه داری را افطاری دهد، پس برای او همان پاداش روزه دار است بدون اینکه از پاداش او چیزی کم شود.

عَنِ الْبَاقِرِ (ع): ... يَا سُدَيْرُ إِنَّ إِفْطَارَكَ أَخَاكَ الْمُسْلِمَ يَغْدِلُ عِتْقَ رَقَبَةٍ فِي وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.^{۱۴}

ای سدیر، افطاری دادن تو به یک برادر مسلمان معادل است (ثواب آن) با آزادی یک بنده از فرزندان اسماعیل.

۵-۱. صدقه:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): مَنْ تَصَدَّقَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِصَدَقَةٍ صَرَفَ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ.^{۱۵}

هر کس در ماه رمضان صدقه بدهد، خداوند هفتاد نوع بلا را از وی دور می‌گرداند.

۶-۱. تلاوة قرآن:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ فِي خُطْبَتِهِ: ... وَمَنْ قَرَأَ فِيهِ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ.^{۱۶} ...

هر کس در ماه رمضان یک آیه از قرآن بخواند ثواب کسی را دارد که در غیر ماه رمضان یک ختم قرآن نموده باشد.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِكُلِّ شَيْءٍ رِبْعٌ وَرِبْعُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ.^{۱۷}

برای هر چیزی بهار است و بهار قرآن ماه مبارک رمضان است.

۷-۱. اعتکاف:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِعْتِكَافُ عَشْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ تَغْدِلُ حُجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ.^{۱۸}

اعتکاف در یک دهه از ماه مبارک رمضان برابر با ثواب دو حج و دو عمره است.

۸-۱. احترام به بزرگترها:

۹-۱. مهربانی به کودکان و خردسالان:

۱۰- ۱. صلّه رحم؛

۱۱- ۱. مهربانی با یتیمان؛

۱۲- ۱. توبه؛

۱۳- ۱. سجده‌های طولانی؛

۱۴- ۱. خوش اخلاقی؛

۱۵- ۱. زیاد صلوات فرستادن بر پیامبر؛

۱۶- ۱. نماز نافله بجای آوردن؛

تمام این موارد در خطبه حضرت پیامبر به تفصیل آمده است.^{۱۹}

۲- آداب و وظائف خصوصی (شبهای قدر).

۱- ۲. نشانه شب قدر:

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع): قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ عَلَامَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَقَالَ: عَلَامَتُهَا أَنْ يَطِيبَ رِيحُهَا وَ أَنْ كَانَتْ فِي بَرْدٍ دَقِيقٍ وَ أَنْ كَانَتْ فِي حَرٍّ بَرْدَتْ فَطَابَتْ قَالَ: وَ سُئِلَ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَقَالَ: تَنَزَّلُ فِيهَا الْمَلَائِكَةُ وَ الْكُتُبَةُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَكْتُبُونَ مَا يَكُونُ فِي أَمْرِ السَّنَةِ وَ مَا يُصِيبُ الْعِبَادَ... وَ فِيهِ الْمَشِيقَةُ فَيَقْدَمُ مَا يَشَاءُ وَ يُؤَخَّرُ مِنْهُ مَا يَشَاءُ وَ يَمُحُو وَ يَثْبُتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ.^{۲۰}

از نشانه شب قدر این است که بوی آن شب خوشبو خواهد بود و اگر در زمستان باشد گرم می‌شود و اگر در تابستان باشد خنک می‌شود و هوای معتدلی پدید می‌آید، و سؤال شد از شب قدر فرمود فرشتگان فرود می‌آیند - نه تنها فرشتگان بلکه نویسندگان و کاتبه فرود می‌آیند به آسمان دنیا. پس می‌نویسند از اتفاقاتی که در طول سال پیش می‌آید و آنچه را که برای مردم اتفاق خواهد افتاد و در اوست مشیت (خواست خدا)، پس مقدم می‌دارد آنچه را که بخواید و مؤخر می‌کند آنچه را که نخواهد و نیز محو و اثبات می‌کند هر چه را که نخواهد و نزد اوست ام‌الکتاب.

۲- ۲. بیداری و احیای شبهای قدر:

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ أَحَى لَيْلَةَ الْقَدْرِ، غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَ لَوْ كَانَتْ عَدَدَ حُجُومِ السَّمَاءِ وَ مَنَاقِبِ الْجِبَالِ وَ مَكَائِلِ الْبِحَارِ.^{۲۱}

هر که شب قدر را بیدار بماند، خداوند گناهان او را می‌بخشد هر چند به اندازه ستارگان آسمان و کوهها و دریاها باشد.

۳-۲. غسل:

قَالَ الْإِمَامُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: مَنْ اغْتَسَلَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَ أَخِيَّهَا إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ. ۲۲

هر کس شب قدر غسل کند و بیدار بماند تا طلوع فجر از گناهان پاک می شود.

۴-۲. خواندن سوره عنکبوت و روم در شب بیست و سوم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَالَ مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْعَنْكَبُوتِ وَالرُّومِ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَهُوَ وَاللَّهُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَا أَسْتَنْبِي فِيهِ أَبَدًا (أَحَدًا) وَلَا أَخَافُ أَنْ يَكْتُبَ اللَّهُ عَلَيَّ فِي يَمِينِي إِثْمًا وَ إِنَّهُمَا تَيْنِ السُّورَتَيْنِ مِنَ اللَّهِ مَكَانًا. ۲۳

کسی که دو سوره عنکبوت و روم را شب بیست و سوم از ماه رمضان بخواند، پس سوگند به خدا از اهل بهشت است و کسی را در این میان استثنا نمی کنم و هرگز نمی ترسم که خداوند بابت این سوگندی که خوردم گناهی برایم بنویسد؛ چون این دو سوره نزد خداوند ارزش والایی دارند.

۵-۲. حدیث جامع (در آداب و وظایف شبهای قدر):

عَنْ كَثَرِ الْبُيَاقِيتِ عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ: قَالَ مُوسَى إلهي أريدُ قُرْبَكَ. قَالَ قُرْبِي لِمَنْ اسْتَيْقَظَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، قَالَ إلهي أريدُ رَحْمَتَكَ، قَالَ رَحْمَتِي لِمَنْ رَجِمَ الْمَسَاكِينَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، قَالَ إلهي أريدُ الْجُورَازَ عَلَى الصِّرَاطِ. قَالَ: ذَلِكَ لِمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ. قَالَ إلهي أريدُ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ. قَالَ ذَلِكَ لِمَنْ سَبَّحَ تَسْبِيحَةً فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ قَالَ إلهي أريدُ رِضَاكَ. قَالَ رِضَايَ لِمَنْ صَلَّى رُكْعَتَيْنِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ. ۲۴

حضرت موسی (ع) به خداوند عرض کرد: خداوندا، قرب تو را می خواهم.

خداوند فرمود: قرب و نزدیکی به من از آن کسی است شب قدر را بیدار بماند.

عرض کرد: خداوندا رحمتت را می خواهم.

فرمود: رحمت من از آن کسی است که به بینوایان در شب قدر رحم کند (یعنی از آنان دستگیر نبوده آنان را کمک کند).

عرض کرد: می خواهم از پل صراط به سرعت عبور کنم، جواز آن را می خواهم.

فرمود: از آن کسی است که شب قدر صدقه بدهد.

عرض کرد: از درختان بهشتی می خواهم.

فرمود: از آن کسی است که شب قدر تسبیح من را می‌گوید.

عرض کرد: رضا و خشنودی تو را می‌خواهم.

فرمود: خشنودی من از آن کسی است که شب قدر دو رکعت نماز (مستحب) انجام دهد.

بخش سوم: سیره برخی از معصومین در ماه مبارک رمضان

۱- پیامبر مکرم صلی الله علیه وآله.

عَنْ أَيُّوبَ الْغَامِرِيِّ بِإِسْنَادِهِ إِلَى النَّبِيِّ (ص) إِنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَكَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَابْتَهَلَ فِي الدُّعَاءِ وَأَشْفَقَ مِنْهُ.^{۲۵}

هرگاه ماه مبارک فرا می‌رسید، پیامبر اکرم چهره مبارکش دگرگون می‌شد و نماز زیادتری به جای می‌آورد. و اقبال و توجه بیشتری به دعا می‌نمود.

وَ فِي النَّقَبِ: وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَطْلَقَ كُلَّ أَسِيرٍ وَ أَعْطَى كُلَّ سَائِلٍ.^{۲۶}

هرگاه ماه رمضان فرا می‌رسید هر اسیری را آزاد می‌کرد و به سائل چیزی می‌داد.

وَ فِي التَّهْنِيبِ: وَ مَا ثَبَتَ فِي سُنَّةِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ كَانَ يَتَوَلَّى رُؤْيَةَ الْهِلَالِ وَ يَلْتَمِسُ الْهِلَالَ وَ يَتَّصِدُّ لِرُؤْيَتِهِ.

از سنت ثابت پیامبر این بود که استهلال می‌فرمود و دنبال پیدا کردن ماه بود و متصدی رؤیت می‌شد.

۲- امام سجاد (ع).

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: ... كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَانَ شَهْرُ رَمَضَانَ لَا يَتَكَلَّمُ إِلَّا بِالدُّعَاءِ وَ التَّسْبِيحِ وَ الْإِسْتِغْفَارِ فَإِذَا أَفْطَرَ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ أَنْ تَفْعَلَ فَعَلْتُ.^{۲۷}

امام سجاد هرگاه ماه رمضان فرا می‌رسید، سخن نمی‌گفت مگر با دعا و یا تسبیح خدا و یا استغفار. پس هرگاه افطار می‌نمود، می‌گفت: خداوند هر چه را می‌خواهی انجام ده.

پی نوشتها:

۱. کنز العمال، ج ۸، ح ۲۳۶۸.

۲. بحار، ج ۹۶، ص ۳۷۶، طبع اسلامی.

۳. وسائل، ج ۷، ص ۲۲۶.

۴. همان، ص ۲۲۷.
۵. همان، ص ۲۳۰.
۶. همان، ص ۱۷۲.
۷. همان، ص ۱۷۴.
۸. مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۳۹۶.
۹. بحار، ج ۹۶، ص ۲۹۲.
۱۰. وسائل، ج ۷، ص ۲۳۱.
۱۱. وسائل، ج ۷، ص ۲۲۰.
۱۲. همان، ص ۲۱۸.
۱۳. همان، ص ۲۳۱.
۱۴. من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۳۴.
۱۵. بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۶.
۱۶. وسائل، ج ۷، ص ۲۲۷.
۱۷. همان، ص ۲۱۸.
۱۸. همان، ص ۳۹۷.
۱۹. همان، ص ۲۲۷.
۲۰. الكافي، ج ۴، ص ۱۵۷.
۲۱. وسائل، ص ۲۶۲.
۲۲. همان، ص ۳۹۷.
۲۳. همان، ص ۲۶۴.
۲۴. المراقبات، ص ۱۴۵.
۲۵. سنن النبي، ص ۳۱۶.
۲۶. همان.
۲۷. وسائل، ج ۷، ص ۲۲۳.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی